

Slovenski dom

Štev. 48.

V Ljubljani, v petek, 27. februarja 1942-XX

Leto VII.

Izključna pooblaščenka za oglaševanje italijanskega in tujege
Izjava: Unione Pubblicità Italiana S. A. Milano.

Uredništvo in uprava: Kopitarjeva 6 Ljubljana
Redazione Amministrazione: Kopitarjeva 6 Ljubljana

Concessionaria esclusiva per la pubblicità di provenienza italiana
ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. Milano.

Vojno poročilo št. 635.

Ogledniško delovanje v Cirenajki

Letalski napadi na sovražnikovo zaledje

Glavni Stan italijanske vojske objavlja:

V Cirenajki ogledniško delovanje naših prednjih oddelkov. Osnova letala so med Tobrukom in Sidi Baranijem napadla sovražne ceste in prometna križišča; tri letala »Wellington« so bila sestreljena pri obrambi Derne, mnoga druga letala pa so bila zadeta na tleh in so zdaj neuporabna, oziroma so bila hudo poškodovana od nemških lovcev.

Nad Malto so v valovih prihajali bombniki, ki so obstreljevali pomorska oporišča v La Valetti ter letališča v Hal Faru in v Luki; v bojih je bil sestreljen en »Hurricane«.

Sovražnik je izvedel nočne polete nad Benghazi in Tripolis: nobene pomembne škode, nobene žrtve. Eno angleško letalo je zadel izstreljek protiletalskega topništva v Benghaziju in je padlo v morje.

Brezuspešni sovjetski napadi na vzhodnem bojišču

Nemške podmornice potopile 7 ladij z 52.000 tonami na sred. Atlantiku

Hitlerjev glavni stan, 26. februarja. Nemško vrhovno poveljstvo objavlja:

Na vzhodu so bili odbiti številni sunki slabotnih sovražnih sil. Težko topništvo je uspešno obstreljevalo važne vojne naprave v Petrogradu.

Visoko na severu so bojna letala podnevi in ponoči bombardirala dele murmanske železnice in v polno zadela postaje v Kandalakši in Louhi.

V času od 15. do 24. februarja je izgubilo sovjetsko letalstvo 403 letala; od tega jih je bilo sestreljenih 265 v zračnih bojih. 44 od protiletalskega topništva, ostanek pa na tleh. V istem času je bilo izgubljenih na vzhodnem bojišču 28 lastnih letal.

V Severni Afriki so nemško-italijanske izvidnice odbile angleške ogledniške oddelke. Sovraž-

Zelo težak položaj v Holandski Indiji

Otok Java se pripravlja na japonsko izkrcanje — Poročilo o napadu japonskih letal na oddelek ameriške vojne mornarice in o potopitvi ameriške letalonosilke

Tokio, 27. febr. s. Japonski imperialni vojni stan javlja, da je japonsko kopensko letalstvo nadaljevalo s svojimi napadi na sovražnikovo letalska oporišča na Javi ter je predvčeršnjim zbil v spopadih ali pa na tleh 37 nasprotnikovih letal pri nenadnem napadu na letališče Kalidiatik.

Tokio, 27. febr. s. S predvčeršnjim letalskim napadom na severni del otoka Java, pri katerem je bilo uničenih novih 37 nasprotnikovih letal, so prišle obrambne sile holandske Indije v takšen položaj, da se ne morejo več braniti in da si je japonsko letalstvo tudi nad Javo priborilo premoč v zraku. Predvčeršnji napad so izvršila japonska bombniška in lovska letala, ki so po načrtu obmetavala z bombami letališča na zahodnem delu otoka. Najhujiši napad je veljal letališču Kalidiatik. Japonska letala so v nizkem poletu obstreljevala letališče in uničila 24 letal na tleh, potem skla-dišče streliva in bencina. Istotčasno so se japonski lovci spopadli z dvema Hurricaneoma in enega

zbili. Uro kasneje je isti japonski oddelek ponovil napad in uničil deset nasprotnikovih letal na tleh, medtem pa je prišlo do spopada med lovci in 6 Hurricanei. En nasprotni lovec je bil zbit.

Tokio, 27. febr. s. Japonska agencija Domei je 21. t. m. sporočila, da je letalski oddelek japonske mornarice zagledal močan oddelek nasprotnikovega brodogoja, obstoječ iz ene letalonosilke in več drugih vojnih enot, kakšnih sto milj severovzhodno od Nove Gvineje. Po erditnem spopadu so japonska letala zadela letalonosilko, ki bo odslej neuporabna, težko pa poškodovala eno drugo vojno enoto. Poročilo pravi, da je treba letalonosilko šteti med izgubljene ladje.

Tokio, 27. febr. s. V pristojnih vojaških krogih mislijo, da je bila ameriška letalonosilka, ki je bila severovzhodno od Nove Gvineje po vsej verjetnosti uničena ladja »Yorktown« (19.000 ton), ki je vozila z brzino 34 vozlov. Ta letalonosilka je bila izdelana leta 1937 in je imela 8 protiletalskih topov 127 mm, 16 težkih streljnic ter 16 lažjih streljnic. Nasila je 80 letal in imela posadko 2000 mož.

Tokio, 27. febr. s. Podadmiral Tojoki Banami, ki je znan mornariški strokovnjak, je izjavil v razgovoru z dopisnikom agencije Domei, da ni bilo samo severoameriško ljudstvo, temveč tudi japonska javnost presenečena sprito napada japonske podmornice na kalifornijsko obalo. Podadmiral pa je zraven potrdil, da to dejstvo ne sme nikogar zapeljati v napačna tolmačenja, kajti tudi Amerikanci imajo podmornice za dolge vožnje in z njimi

nepričakovano lahko napadejo japonsko obalo. Opozoril je, da so ameriški mornariški krogi veliko govorili o svojih podmornicah, ki so sposobne voziti nepretrgoma po 20.000 milj in da takšne podmornice lahko naredijo pot od San Francisca do Japonskega morja in nazaj. Zaradi tega naj Japonsko ljudstvo pričakuje, da se tudi v tem pogledu so-vražnik lahko pokaže in da napade japonsko obalo.

Bangkok, 27. febr. s. Iz Batavije poročajo, da je govornik holandskih vojskih sil izjavil, da potrebuje holandska Indija nujno pomoč od zaveznikov, ker je položaj silno težak. Poudaril je tudi, da je Java popolnoma obkoljena in da so holandske sile prešibke, da bi mogle odbiti japonski napad.

Tokio, 27. febr. s. Del ameriških vojskih ujetnikov iz Guama in Wakeja, ki so bili pripeljani na Japonsko, so bili poslani na delo za kopanje na prostem pri Oasi. Na delo niso bili poslani ameriški častniki, ki so izjavili, da na to delo ne bi radi šli.

Tokio, 27. febr. s. Drugi sestanek bivših japonskih vladnih predsednikov je bil včeraj v palači predsedstva vlade. Predsednik vlade general Tojo je podal označbo tega ponovnega sestanka, ki naj pomaga urediti veliko vzhodno Azijo. Predsednik informacijske službe japonske vlade je objavil sporočilo, da sta na tem sestanku general Okamoto, načelnik drugega oddelka japonskega glavnega stana, in podadmiral Maeda, načelnik tiskovnega oddelka pri mornarici, razložila navzočim vojaški položaj. Sestanek je trajal dve uri.

Dan sprejemov pri Duceju

Rim, 27. febr. s. Duce je včeraj sprejel narodnega svetnika Guida Mancinija, ki mu je poklonil prvih pet zvezkov zbirke italijanskih političnih piscev. Zbirko je urejeval Mancini sam, založila pa jo je knjigarna Zanichelli. Urednik je prikazal načrt celotne izdaje, ki bo v 60 zvezkih obdelala celo tisočletje zgodovine našega političnega nauka. Duce je bil z vsem zelo zadovoljen in je tovariša Mancinija pohvalil za njegovo delo. Nato je Mancini prikazal načrt o skladnem preučevanju italijanske politične misli. Posebna študijska ustanova bo imela nalogo, da izpriča prvenstvo naših političnih naukov, ki so toliko prispevali k razvoju omike. Slavna imena, kakor sv. Tomaž, Dante, Bartolo Pongoni, Marsilio, Macchiavelli in Guicciardini, ki so opravili tako odlično delo za napredek italijanske politične misli, dokazujejo, da je bila ta študijska ustanova potrebna.

Ves razvoj politične misli od starega Rima preko Danteja, Macchiavellija, Campanelle, Botera, Romagnosa, pa do Mussolinija je čisto italijanski. Duce je odobril načrt Mancinijev glede ustanovitve posebnega študijskega zavoda italijanske politične preteklosti in dal posebna navodila za delovanje.

Rim, 27. febr. s. Duce je sprejel narodnega svetnika Giulia Gigliolija, ki mu je obširno poročal o vsem opravljenem delu glede preučevanja in širjenja rimske imperialne misli. Ob zaključku veličastne razstave, ki je prikazala vrline rimskih zamisli in naletela pri vseh na tako veliko zanimanje, je Duce namreč odredil, da bi razstava dobila stalen značaj in da bi bila nameščena v novi palači v Rimu. Zdej so vse priprave, ki bodo dale novi ustanovi velik polet, dovršene. Duce je narodnemu svetniku izrazil svoje zadovoljstvo za njegovo delo in mu dal nova navodila, ki naj bi znanje imperialnega poslanstva Rima kot vir in osnova moderne omike še bolj razširila in poglobila.

Rim, 27. febr. s. Duce je sprejel izvršni odbor fašistične zveze za hranilnice, ki ga je vodil senator De Capitani Darzago, ki mu je poročal o delu italijanskih hranilnic v prvih 20 mesecih vojne.

Poudaril je, da so hranilnice veliko žrtvovala za poljedelstvo, za nove potrebe v prehranjevalni avtarkiji, da so tudi znatno pomagale vojnim ranjenim, družinam padlih in vpoklicanem. Nato je še prikazal načrt, ki ga hočejo razviti po vojni, da bi kar moč uspešno sodelovali pri novem socialnem redu, ki si ga je zastavil fašizem. Duce je pohvalil veliko delo, ki so ga opravile hranilnice in članom izvršnega odbora naročil, naj pozdravijo vse tovarise in sodelovalce in naj jih bodrijo, da bodo vztrajali na začrtani poti.

Vesti 27. februarja

Washington, prestolnica Združenih držav, je imela včeraj ob 1.35 ponoči svoj prvi letalski alarm, ki je trajal 13 minut. — Tudi kraj Hampton Road v Virginiji je imel alarm.

Več mornarjev s potopljenih petrolejskih ladij »La Carriere«, »Talia« in »Brink« se je rešilo na ameriško obalo. Vse imenovane ladje so potopile nemške podmornice.

Novi filipski predsednik republike Juan Antonio Rios bo 23. marca prevzel svoje posle. Za to priliko bo izdal tudi poseben proglas na ljudstvo.

Novo trgovinsko pogodbo sta sklenili Romunija in Svica. Dogovor stopi v veljavo 1. marca.

Večje število Bolgarov, ki so živeli v Iranu, je dala angleška oblast zapreti. Pravijo, da žive ti ljudje v težkih razmerah.

Po tridnevem bivanju v Sofiji se je vrnil v Budimpešto načelnik madžarskega glavnega stana general Szombathely. Pri slovesu iz Sofije ga je pozdravil načelnik glavnega stana bolgarske vojske v družbi z vojaškimi odposlanci Italije, Nemčije in Japonske.

Vesti

Angleške izgube za Singapur znašajo 25.000 mož, poroča japonski list »Niči-Niči«.

Turcija ne bo dopustila nikakega barantanja z Dardanelami, ravno tako pa so vsi poskusi, da bi spremenili turško nevtralnostno politiko, brezuspešne, piše turški list »Tasvari Efkar«.

V Rimu je umrl kardinal Tommaso Pio Boggiani, kancler rimske Cerkve in suburbikalni škof v Portu in Santi Rufini.

Ostre ukrepe proti londonski črni borzi bo izdala angleška vlada, je izjavil včeraj v spodnjem domu minister Stafford Cripps.

Svedski poslanik v Londonu je odšel iz Londona v Stockholm. Svedski zunanji minister je spričo zelo različnih tolmačenj tega povratka izjavil, da se misli poslanik le daj časa zdraviti in nič drugega.

40 milj od Gibraltarja je neka podmornica Osi potopila 7000 tonsko angleško trgovsko ladjo.

Pomanjkanje bencina in goriva se čuti tudi na Portugalskem. Zaradi tega je vlada omejila avtomobilski promet, obenem pa ukazala najstrožjo štednjo s petrolejem.

Hrastov list k železnemu križu je podelil Hitler letalskemu maršalu Kesselringu. Maršal je 78. nemški vojak, ki mu je bilo podeljeno to visoko odlikovanje.

Iz Sanghaja poročajo, da je minister za obrambo v indijski vladi izjavil, da je bilo že vse storjeno za odposlik vseh indijskih vojakov, ki se bore izven svoje domovine.

Japonski cesar je sprejel v posebno avdienco zunanjega ministra Toga, ki mu je poročal o zunanjepolitičnem položaju države.

Posebno turško odposlanstvo bo v kratkem odpovalo v Nemčijo, da se bo pogajalo o dobavah lokomotiv in vagonov za turške železnice.

Vlada Združenih držav je javila, da je bil blizu Antilov potopljen parnik »Talia« z 8000 tonami, potem pa tudi parnik »Ha Plata« z 5000 tonami.

Anglija sredi vojnih težav

Vlada ne bo trpela osebnega kupčijstva

Rim, 27. februarja. s. Po zaključku razgovorov o splošnem položaju v spodnji zbornici je Stafford Cripps v imenu vlade podal nekaj izjav. Dejal je, da so sedanje okolnosti resneše kot kdaj koli prej, ter dodal, da je danes v Angliji skupina ljudi, ki menijo, da se njihove osebne koristi ne skladajo s celotnim naporom, ki ga mora narod sprito sedanjega položaja opraviti. Vlada je odločena, je dejal, da ne bo več trpela takega vedenja in bo z njimi ravnila brez usmiljenja. Izdala bo ukrepe, ki se ji bodo zdeli potrebni za preprečevanje vseh zlorab takih sebičevstev, ki kljub sedanjim težkočam mislijo, da bodo lahko razvili svoje osebne kupčije po starem načinu in lahko uživali stare ugodnosti. Odpraviti je treba osebne muhavosti in vpreči vse sile. Zato pa bodo odstranjene vse ovire, ki bi kljubovale uspešnosti in hitrosti izdelave orožja. Svoj govor je

Cripps zaključil s pozivom, da bo treba povečati vojne napore ne glede na koristi posameznikov, in sicer brezpogojno in z vsakim sredstvom.

Rim, 27. februarja. s. Ob zaključku razpravljanja v spodnji hiši o vojnem položaju je govoril tudi Hore Belisha. Naglasil je, da bo morala Anglija ozdraviti svoje slabosti, ker je izgubila že velik del imperija in orožja. Naša kolonialna uprava se ni zmenila za pravo sodelovanje. Ljudstva v Malaji in na Filipinih niso dala pravega odpora. Zato je potrebno paziti, da se to ne bo ponovilo v Indiji. Naša vojska ni imela orožja in potrebnega varstva. Vlada je poslala oskrbo na nairazličnejša bojišča. Vprašanju izdelave orožja bo treba posvetiti večjo pozornost. Pošiljati ga bo treba le tja, kjer je v resnici najbolj potrebno.

slabšalo. Razen tega so se podaljšale tudi poti. Tako morajo ojačenja za Sredozemsko morje delati dolgo pot okrog rtiča Dobre nade, prav tako pa morajo ladje, ki vozijo v Tihem oceanu, ubirati odselej mnogo daljše poti kot poprej.

Neprestani letalski napadi na sovjetske postojanke na krimskem polotoku

Berlin, 27. febr. s. Iz vojaških krogov v Berlinu se je zvedelo, da je nemško letalstvo ponovilo svoje težke napade na polotok Kerč. Proti večeru 25. februarja so nemška bojna letala bombardirala s težkimi bombami mesto in pristanišče Kerča. V tovrstnem delu pristanišča so bombe povzročile številna razrušenja. Letalski napadi so veljali tudi

pristanišču Novorosijsk na vzhodni obali Črnega morja, kjer so običajno zasidrane sovjetske vojne ladje. Tudi tu so bombe povzročile silovite eksplozije. Skupine bojnih in strmoglavskih letal so v skupini izvedle napade na sovjetsko vojsko na polotoku Kerč. Eden od sovjetskih napadov se je popolnoma izjalovil že v svojem začetku in je imel sovražnik pri tej priliki silno težke izgube na moštvu in na vojnem materialu. Na južnem odseku vzhodnega bojišča je nemško letalstvo izvedlo številne napade na avtomobilske skupine in preskrbovalne zveze v donški kotlini. Več vlakov je bilo poškodovanih. Mnogo avtomobilskih vozil je bilo razbitih, zlasti po napadih strmoglavskih letal.

Helsinki, 27. febr. s. V zadnjih 24 urah se je vse vojno delovanje na odsekih, kjer stoji finske čete, omejevalo zgolj na medsebojno topniško obstreljanje ter na spopade prednjih pehotnih oddelkov. Pri Sivarjervju so se izjalovili vsi nasprotnikovi poskusi, da bi s pehoto prodrli v naše postojanke. Nasprotnik je imel pri tem občutne izgube. Na južnem odseku vzhodne Karelije so imeli Sovjeti težke človeške izgube, finske čete pa so si izboljšale postojanke. Na tem odseku je finko letalstvo bombardiralo neko naselje, kjer so bile zbrane sovjetske čete. Naselje je bilo v celoti porušeno in požgano. Finko letalstvo je dalje bombardiralo in s strojnimi učinkovito obstreljevalo sovražnikove postojanke, avtomobilske skupine in taborišča sovjetskih čet. Protiletalska obramba je preprečila sovjetski letalski napad na Helsinki in zbila eno sovjetsko lovsko letalo.

Vlada skuša pripraviti, da bi vsi državljani čimbolj obdelovali zemljo. Po ustanovitvi neodvisne države, je vlada posvetila največjo skrb razvoju poljedeljstva, kar dokazuje tudi predhodni začasni proračun za leto 1942, v katerem je za kmečko ministrstvo postavljena postavka pol milijarda kun, medtem ko je v bivši Jugoslaviji ta postavka nihala tam okrog 200 milijonov din. Kmetiški minister je potem govoril o živinoreji in omenil, da je Hrvaška na tem področju dobro preskrbljena, prav tako je z ribištvi in sadjarstvom, ki je v nekaterih pokrajinah silno razvito. Minister je potem navajal naloge zavodov za kmetijska zavarovanja in za kolonizacijo in je svoje poročilo zaključil rekoč, da sedaj v vladnih krogih razpravljajo o štiriletnem gospodarskem načrtu, ki naj bi močno dvignil hrvaško gospodarstvo v vsakem oziru.

Saborske razprave o hrvaškem kmetijstvu, rudarstvu in gozdarstvu

Zagreb, 27. febr. s. Nadaljujejo se poročila hrvaških ministrov v saboru. Minister za gozdove in rudnike inž. Frković je poročal o delovanju svojega ministrstva, zlasti pa o povzdigu gozdarstva in o urejanju lesnega trga, načteval vsa dela za urejanje hudournikov in kanalizacij, ki so v teku itd. Poudaril je, da znaša letna vrednost lova okrog 50 milijonov kun, vrednost rudniških pridelkov pa 2 milijardi kun. Omenil je, da je bilo leta 1941 zaposlenih v rudniški industriji 24.303 rudarjev. Domači železni rudniki delajo v takšnem obsegu, da brez nadaljnjega lahko pokrivajo vse domače potrebe.

Govoril je nato minister dr. Dumandžić, ki je razlagal kmetijski značaj Hrvaške, ki se danes preobražuje po ustaških načelih, da bo hrvaška zemlja najpomembnejši vir za dobro ljudstva in države.

Andrejčkov
Jože

Zalost in veselje

Roman
v slikah

Risal Jože Beranek Besedilo priredil Mirko Javornik

433.

«...ker o njima ni sledu, se mislijo z »Lastavico« vrniti spel v Kalkulo, kamor so namenjeni. Za kapitanom, ki mi je nekoč storil toliko dobrega, mi je bilo zelo žal. Tolažil sem ju, da sta se morda le rešila. Tri dni sta bila pri meni. Posebno mladi mornar Aleš mi je bil zelo všeč. In vi ste njegov oče? To me zelo veseli...»

434.

Povedal je še, da sta Aleš in krmar pustila pri njem dva lisoc tolarjev za njiju ter povedala, da bo »Lastavica« oslala v Kalkulo vsaj tri mesece. Trgovca jima je denar takoj prinesel in jima dal tudi obleke, da sta se rešila svojih razcefranih cunj. Bila sta vesela, da se je vse tako srečno izteklo.

435.

Polem ju je Edmond peljal v drugo sobo, kjer ju je pozdravila mlada, brhka žena z desetletno deklico pri sebi in z majhnim fantičkom v naročju. Bila je Edmondova žena. Seznanil jo je z novima goslova. Po vsej hiši je bilo veliko veselje, ko so zvedeli, da je prišel kapitan Viljem, ki je nekoč rešil gospoda in gospo.

75 letnica valčka vseh valčkov

»Ob lepi, sinji Donavi« je Straussov plesni napev, ki je zajel ves svet

Kdo bi si mislil, da je poteklo že toliko vode, odkar je ta prastari valček zavrtel vso zemeljsko oblo. Melodija je še vedno čista in mlada, čeprav ima za seboj že celih 75 let. Valček je mnogo bolj sinji od Donave same in je ponesel pohvalen glas o Dunaju po vsem širnem svetu bolj uspešno kot katera koli propaganda ali tiskаница.

Prva prireditev ni dala pravega uspeha

Kakor mnogo podobnih valčkov, je bil tudi ta zložen za plesno prireditev »Dunajskega moškega zbora«. Prvič so ga zaigrali v noči od 13. do 14. februarja l. 1867 v dvorani Diana. Valček je bil vsem še dosti všeč, a nihče tedaj ni mogel slutiti, da se bo po svoji »sinji« in čisti povesnosti ter ljubelem valovanju razširil po vsem svetu. Na Dunaju so imeli v teh časih drugačen glasbeni okus ter so bili mnogo bolj vneti za kako kavalirsko dramo ali za kako Kochovo polko. Da naš lepi valček ni takoj splošno prevzel vseh src, se da razlagati po tem, ker ga skladatelj ni zgradil na primerno besedilo. Glasba, pa naj bo še tako lepa, se ne udamači, če je ne spremljajo prav tako iskreno občutene besede.

Zato je skladatelj dodal še besedilo. To pa ni ugajalo moškemu zboru, ki bi ga moral peti. Zbor je sam zaprosil nekega pesnika, naj bi se za stvar zavzel. Ta pa je napev obdelal kot veselo in šaljivo zadevo ter lepi melodiji pripisal neke vrste dvogovora med tenorji in basji, v katerem se je dotaknil pravkar minule vojne. Poslušalci so se režali, kar je bilo lepi stvari gotovo v škodo.

Po tem neuspehu pa je Strauss dal valčku naslov po neki pesmi Karla Becha, nekdo drugi pa je za prve taktice napravil besedilo, ki je pozneje zaslovelo. Nazadnje pa je Josef Illner spenil vse kitice, ki so se imenitno prilagale živi in sveži glashi.

Valček v Parizu

A vse to ne bi zadostovalo če ne bi Strauss nekaj mesecev nato predstavil svojo najmlajšo skladbo na »Vesoljni razstavi« v Parizu. Tu pa je valček nastopil svojo zmagovalno pot po svetu. Francozi so valčku dali prav mikavno in pesniško občutne naslov in ga postavili na spo-

red kot glavno točko na razkošnem slavnostnem plesu, ki so ga priredili v prostorih avstrijskega poslanstva v Parizu. Vsa prireditve je dala 100.000 zlatih frankov. K slavnosti so prišli Napoleon III in cesarica Evgenija ter pruski princ naslednik, poznejši cesar Frederik. Po tej noči se je ves svet zazibal »na lepi, sinji Donavi«.

Valček v Ameriki: pelo ga je 20.000 pevcev pred 100.000 poslušalci

Malo nato so hoteli Amerikanci v Bostonu lepi valček prav po amerikansko počastiti: valček naj bi zapel 20.000 pevcev pred 100.000 poslušalci. Za prireditev so najeli skladatelja samega. Po glavni skušnji pa je hotel Strauss vso predstavo opustiti, ker se je bal, da navzlic lepemu številu pomožnih dirigentov množice ne bi mogel obvladati. Pregovorila pa sta ga

Verstvo Indijancev in njih bogočastje

O enotnem indijanskem verstvu ni mogoče govoriti, pač pa je skoraj vsako pleme imelo svojega boga kot »velikega duha«

Kdo bi znal opisati tajnosti indijanske duše? Indijanec ima bujno domišljijo in je zelo pisano izoblikoval izročila, bajke, pripovedke, ki jih je slišal ob večernem ognju. Svojih verskih tajnosti nam ni zapustil v pomenih pismenih spomenikov, zato je vse, kar vemo o indijanskih verstvih, takorekoč le po posebnem naključju, ohranjeno. Belokožci, ki so izganjali Indijance iz njihovih prvotnih vlogov vedno bolj proti zahodu, so se malo brigali za miselnost Indijancev. Zaničevali so jih kot divjake, ki ne poznajo nobene kulture. Le nekateri misijonarji in znanstveniki so z ljubeznijo skušali prodreti v globino indijanske duše in z največjo potrpežljivostjo so polagoma razvozlavali marsikatero versko skrivnost.

V kaj veruje Indijanec?

Na prvi pogled se zdi, da ne moremo govoriti o kakšnem enotnem indijanskem verstvu in da ima skoraj vsako pleme svojo posebno vero. Nekateri rodovi so častili neko nadzemsko bitje kot »velikega duha« ter mu dajali različna imena kakor Manitu, Orenda itd. Drugi rodovi spet so častili

Verdi in Bülow. Tako je prišlo do tega velikega koncerta, o katerem je Strauss sam pisal: »S topom so dali znak za začetek in tedaj je prišlo do peklenske predstave. Vsi so skoraj hkrati začeli in moja edina misel je bila ves čas, da bi tudi vsi hkrati končali. In tudi to se je zgodilo...«

Nešteti dunajski valčki so pozneje preplavili svet, naj so bili Straussovi ali valčki drugih skladateljev, a noben ni dosegel tolikšne slave, kakor ta 75 letnik. Sami Dunajčani so dejali, da najbolje predstavlja Dunaj in avstrijsko dušo. Veliki skladatelji so se ogrevali zanj, med drugimi celo Richard Wagner. Ko je na neki prireditvi Strauss hotel dami zapisati prve note na pahljačo za spomin, se je približal Brahms, ki je bil tudi pri slavnosti in rekel: »Škoda, da ni moj valček!«

Straussov valček pa je znamenit še v drugem oziru: postal je namreč zgled vsem glasbenikom, kako je treba pisati valčke, pa pri tem paziti na povesnost melodije, na besedilo, na glasove, na spremljavo godal, skratka na vse, kar glasbeni nauk ne more povsem jasno prikazati, ker je pač vse to stvar resničnega navdiha.

Te dni so na Dunaju obhajali 75-letnico slavnega valčka in ob tej priliki ga je spet zapel »Dunajski moški zbor«.

sonce kot najvišje bitje ter soncu na čast prirejali slovesne plesne in kadili ob slovesnih prilikah iz posebne obredne pipe (kalumet).

Pri nekaterih plemenih so bile v ospredju predvsem tajne moške zveze, ki so prirejale ples v maskah, imele svoje posebne znake in častile svoje posebne bogove. V teh tajnih zvezah so imeli

čarovniki važno vlogo,

ker so s klicanjem duhov, z bobni, maskami vzbujali pri svojih rojakih vtis, da so v stiku z duhovi in da z njihovo pomočjo ozdravljajo bolezni, odganjajo duhove, sovražnike, pa tudi lahko povzročajo škodo.

V teh tajnih društvih so se uprizarjale krute in nemoralne orgije. Čarovniki so trdili, da duhovi zahtevajo za svoje usluge človeško meso in kri, zato so lovili člani tajnih društev nedolžne žrtve, jih morili in uživali njihovo meso.

Z vero v duhove je tudi v zvezi

lov na človeške glave.

Na vojnih pohodih so skušali Indijanci odrezati

sovražnikom predvsem glave in jih odnesti v svoje vigrave. Ker pa je bilo to preveliko breme, so sneli sovražnikom samo kožo z glave. Skalpirali so jih. Skalp, ki je nadomestoval glavo, je predstavljal življenjsko moč in silo nasprotnika in Indijanec je mislil, da se z glavo polasti tudi nasprotnikove moči.

Vsi Indijanci so imeli več ali manj kakšna

starodavna ustna izročila,

po katerih je neko višje bitje ustvarilo zemljo in ljudi. Toda pri mnogih rodovih se je moralo to bitje potopiti na dno pramorja in od tja dobiti kosček zemlje, iz katerega je šele ustvarilo ostalo zemljo. Tudi se pojavlja poleg Najvišjega bitja, ki je ali od njega poslano, ali z njim tekmuje mu nagaja, mu preprečuje njegove načrte. To bitje nosi ime večkrat kojota, prerijskega volka, ali orla, ali velikega zajca, ali vrne itd. Navadno je ta tekmeč najvišjega bitja tudi ustanovitelj tajnih moških in ženskih zvez in pokrovitelj čarovništva. Najvišje bitje ima vedno poteze dobrotljivosti in naklonjenosti do človeka, ki hoče narediti človeku življenje prijetno, a mu da tudi pravne zapovedi. Tekmeč najvišjega bitja, ki nastopa prvotno kot njegov odposlanec, a pozneje kot njegov sovražnik, skuša spraviti zemljo v nered in je povzročitelj smrti, katere sploščka ljudje niso poznali.

Danes je dognano, da so imeli v začetku najstarejši prebivalci Amerike vero v pravo najvišje bitje, ki ni bilo ne sonce, ne kakšna naravna sila. To bitje je bilo brez družine, vsemogočno, vsevedno in je ustvarilo iz lastne volje zemljo in človeka. Takšna vera je še danes pri nekaterih rodovih ohranjena.

Vsemogočno sonce

To »vzvišeno« vero so potem pokvarili iz Azije prišli totemisti, ki so postavili namesto najvišjega bitja sonce, kateremu so pripisovali vsemogočnost. Pliv ne samo za rast zemlje, ampak tudi na potek človeškega življenja, na zdravje itd. Predstavljali so si sonce kot moško božanstvo, ki s svojo silo oplaja zemljo. Še bolj so prvotno vero ameriških Indijancev zatemnili rodovi, ki so uvedli iz Azije matriarhalno kulturo. Ti rodovi so častili luno, oziroma luninega junaka, ki so ga imeli za praočeta človeškega rodu. O luni, ki se vedno spreminja, so mislili, da povzroča rast na zemlji, pospešuje zdravje in bolezn, človeku podaljšuje življenje, skratka da vse zna in vse zmora. Ako naj človek dosega iste učinke, mora preživljati v sebi vedno znova usodo luninega praočeta, razkrajati se mora, izkrajati mora in se potem znova porajati. Zaradi tega je razumljivo, da so potem ti rodovi v tajnih moških zvezah prelivali kri in parali prave nedolžne žrtve, da so si s tem pridobili raznih zemskih dobrin.

DOBRI STARI ČASI

Ko bi bil šel z Boglie, bi prišel, ko bi bil že dan. To bi bilo glede varnosti zelo tvegano. Odločno je podvzel pot čez Castagnolo in Gandrio. Nebo je bilo čez in čez pokrito s temnimi oblaki. Ko je šel pod velikimi kostanji, kjer je peljala staza po Castagnoli, ni videl koraka pred seboj. Toda kako bi bilo šele v velikem gozdu Boglie, če bi šel po oni poti? Tako je bilo v Castagnoli, še slabše pa v labirintu stazic Gandrie. Ko je Franco blodil nekaj časa sem in tja, in dospel končno do stezice na meji. Tu se je ustavil, da bi se odpočil. Ob misli, da se izpostavi v tej gosti temi nevarnostim težavne steze, nevarnosti, da sreča avstrijske straže, in končno ob oni tesnobni misli, ko bo stopil v hišo, staval prva vprašanja, slišal prve odgovore, je povzdignil duha k Bogu, zbral vse svoje misli v trden sklep, da bo močan in miren.

Nadaljeval je pot. Zdaj je bilo potrebno, da jo obrnil v svojo pozornost na stezo, da je ni zgrešil, da ni strmoglavil navzdol. Mala polja Gandrie so se kmalu končala. Potem so se začele goste žive meje, ki so visele nad jzerom, razdejane, z drevjem pokrite dolinice, ki so padale naravnost navzdol. V teh prehodih je bil Franco prisiljen, da je na slovo tipal z roko, da je zgrabil vejo, potem drugo, potegnil obraz iz listja, ki je vsaj vonjalo po Valsoldi. Plaziti se je moral od drevesa do drevesa, z nogami otipavati tla v strahu, da ne zdrsne v globočino, in tako iskati sled steze. Njegova culica je bila majhna, a ga je vendar ovirala. Razburjalo ga je šumenje listja, ko je stopal. Zdelo se mu je, da se mora slišati v tej svetli nočni tišini daleč

94

po gorah in po jezeru. Tedaj je obstal in poslušal. Slišalo se je samo oddaljeno bučanje slapa v Rescii, kako zategnjeno skovikanje sove v gozdih tam onstran jezera, in včasih tam spodaj na vodi suh udarec. Bog zna, odkod. Ni rabil nič manj ko eno uro, da je dospel do meje. Tam, med dolino Mejmo in dolino Malghera, je bil gozd pred kratkim posekan. Kamnito pobočje je bilo golo, zato tem večja nevarnost, da strmoglavil navzdol, tem večja, nevarnost, da ga bo kdo videl. Tu čez je šel prav počasi, večkrat se je ustavil ter se vrgel na vse štiri.

Preden je dospel do Orige, je zaslišal tam doli rahle udarce z vesli. Vedel je, da pluje včasih ponoči čoln straže ob obrežju doline Malghera. Gotovo je bila to straža. Pod kostanji Orige se je oddahnil. Tu je bil krit in je stopal brez šuma po travi. Šel je navzdol po zapadnem pobočju doline Malghera in dospel na drugi strani brez zaprek navzgor. Ko se je približal Roochu, mu je srce silno bilo. Rooch je nekaka predstraža Orige. Tu se začne mala pot, po kateri sta šla tolikokrat z Luizo kot toplih zimskih popoldnevih, trgala vijolice in lavorjeve liste ter se razgovarjala o prihodnosti. Spomnil se je, da sta imela zadnji pot majhen prepirek zaradi tega, kakšna ga moža bi si želela za Marijo, kakšne vrline naj bi imel. Franco je dal prednost poljedelcu, Luiza pa kakemu strojnemu inženirju.

Rooch je planinska kočja, ki je postavljena tik poleg majhnega polja, ki se razprostira po hribu navzgor ter tvori svetlo majhno točko med temnimi gozdovi. Zgoraj je soba, spodaj hlev, majhen hodnik spredaj, pred njim kapnica, in drugega ni nič. Hodnik je obrnjen proti kamniti poti, ki pelje dva ali tri metre bolj doli. Od vrha prepada doline Malghera do Roocha je nekaj korakov. Ko je Franco dospel na vrh, je čul v koči pritaženo govorjenje.

Ustavil se je, umaknil v stran, se vlegel na trebuh od steze v stran, ob kostanjevem grmičju. Ni več slišal govorjenja, začul je pa nagel moški korak. Nepriznanično je ležal in zadrževal sapo.

Mož se je ustavil skoraj tik njega, trenutek počakal, potem se je počasi vrnil in glasno rekel s tujim naglasom: »Nič ni. Kaka lisica je bila.«

Stražniki. Sledil je dolg molk. Franco se ni upal premakniti. Stražniki so se začeli spet razgovarjati. Franco je sklenil, da se bo brez šuma umaknil nazaj ter se spet skril v dolini Malghera ter šel potem za kočo navzgor. Prav počasi si je sezul čevlje. Ravno se je hotel premakniti, ko je slišal, da so prišli trije ali štirje stražniki iz koč. Razgovarjali so se in šli proti njemu. Nekdo je rekel: »Ali ne bo ostal nihče tu?« in drugi je odgovoril: »Saj ni potrebno.«

Štirje stražniki so šli mimo njega, drug za drugim, ne da bi ga kdo videl. Nič niso sumili, zakaj pogovarjali so se o brezbržnih stvarih. Nekdo je rekel, da je lahko kdo deset minut pod vodo, ne da bi utonil, drugi je trdil, da čez pet minut nastopi smrt. Četrty je šel molče; toda ko je bil mimo njega, se je ustavil. Franca je občla groza, ko je slišal, da je podgrnil vžgalico. Prižgal si je pipo, trikrat ali štirikrat potegnil dim ter vprašal potem tovariše precej glasno, ker so se že oddaljili, ter stopal navzdol po pobočju doline Malghere:

»Koliko je bila stara?«

Nekdo izmed njih je tudi glasno odgovoril:

»Tri leta in en mesec.«

Četrty stražnik je še dvakrat potegnil dim ter šel potem naprej. Franco, ki je še ležal na tleh, se je dvignil z rokami in krčevito zgrabil za travo, ko je slišal »tri leta in en mesec«. Marijino starost. Koraki so se počasi izgubili doli v dolini Malghere. »Bog, Bog, Bog, Bog!« je kričnil. Dvignil se je na kolena ter počasi ponovil sam pri sebi, kakor blazen, grozni besedi »je bila«. Vil je roke in spet stokal: »Bog, Bog, Bog, Bog!«